

JURNAL

ПЕНТРȢ РЕSПÎNDIPEA ШТIINЦЕЛОРȢ NATȢPAЛЕ ШI ESAKTE, ÎN TOATE KЛASEЛE.

Редiцеатŏ

de

PROFESOR DOCTOR IULIU BARASH.

№ 33. (Anȣлŏ алŏ dȣoiлеа) Бȣкȣрештĭ Sentemвpie 1-iŏ, 1857.

Чева despre meteopeле anoase.

Întp'ȣnŏ алtŏ локŏ вомŏ ворбі despre meteopeле fokoase saŭ ontiче, adikъ de ачелеа каре ni se înfъцішеазъ de мȣлте орĭ прin pesfrînцереа разелорŏ лȣmineĭ ші ne fiindŏ însoцite de вр'о ешiре а ȣнȣĭ fлȣidŏ; dapŏ акȣmŏ о sъ ne окȣпъм de niште meteope din atmosferъ каре ne адȣк нȣорĭ, плоĭ, роаъ, чеацъ, zъпадъ ші grindinъ (къдереа петрiлор).—

Dap maĭ 'nainte d'a intpa în обsерваціȣнеа fenomeneлорŏ anoase че se aflъ în atmosferъ, требȣе sъ ворбimŏ чева ші despre агрегаціȣнеа апеĭ.

Апа поате sъ se înfъцішеzе în kite треле формеле saŭ агрегаціȣнĭ але корпȣрiлорŏ, adikъ în формъ *solidъ* (апъ înгieцатъ), în формъ *fлȣidъ* (апъ ordinapъ) ші în формъ *razoasъ* (арбȣрĭ de апъ). Fie-каре din ачесте треĭ форме, denindŏ de ла temnepatȣpъ saŭ de ла градȣлŏ кълдȣреĭ în mizлокȣлŏ кърiia se aflъ апа.

Frigȣлŏ stpînце toate корпȣрiле, прin ȣрмаре ші апа; dap молекȣлеле апеĭ kînd se stpînrŏ tape, продȣк *гiaцъ*. Градȣлŏ кълдȣреĭ în каре se ȣрмеазъ înгieцареа апеĭ, se нȣмеште *пȣнtȣлŏ гieцеĭ* (point de gelée) saŭ *zepo*. Песте ачестŏ пȣнtŏ, апа îнчепе а se desгieца, ші кȣ kît adъогъм maĭ мȣлтъ кълдȣръ, апа tot мереŭ se înкълzeште пînъ ажȣнце ла ȣнŏ пȣнtŏ în каре апа *fierбе*, adikъ skoate niште бъшiчĭ плiне de aepŏ; ачестŏ пȣнtŏ se кiамъ *пȣнtȣлŏ fierбереĭ* (point de l'ebolution). Dap dakъ adъогъмŏ ші maĭ мȣлтъ

кълдȣръ neste пȣntȣлȣ fierберії, atȣnчї апа se skimбъ în *абȣрї* saȣ вапоаре (vapeurs), ші înгitȣ toatъ кълдȣра каре о адъогъm d'акȣm nainte.

Instрȣmentȣл прin каре aflъm градȣл кълдȣреї обiектелор materiале, se кiamъ *termometrȣ* (mesȣрътoрȣл кълдȣреї); ачestȣ instрȣmentȣ este о цеавъ de stiклъ ȣmплȣtъ кȣ меркȣрiȣ saȣ кȣ spirt (alcohool), апоï кȣ кît se înкълzeште maï бine *меркȣрiȣл* saȣ spirtȣл, кȣ atît se dilatъ maï mȣлt (прекȣm se ȣрmeазъ ла орї-че корпȣ) ші se sȣбe maï sȣs în цеавъ; апоï прin niште граde însemnate afaръ пе цеавъ (пе о skaлъ), aflъmȣ граdеле кълдȣрiї; însъ ачeste граde нȣ sîntȣ toate еквале ла toate termometреле, мъкар къ пȣntȣлȣ гiецiї ші пȣntȣлȣ fierберeї аȣ ачеeаші позiцiȣne (adiкъ depъrtarea ȣнȣia d'altȣлȣ) ла toate termometреле; чї distanца dintre ачeste доъ пȣnte fiкse este împърцitъ în diferite maniere (skaле). În termometрȣлȣ лȣї *Reaumur* skaла ачeasta кȣprinde 80 граde; în termometрȣлȣ лȣї *Celsiu*, skaла копrinde 100 граde, dar în termometрȣлȣ лȣї *Fahrenheit* ачeastъ skaлъ копrinde 180 граde; însъ în ачest din ȣрmъ termometрȣ, de sȣб пȣntȣлȣ zero (saȣ пȣntȣлȣ гiецiї natȣралe) se aflъ алtе 32 граde, fiind-къ Fahrenheit а обсерват къ amestekînd siлitръ, sare ші цеперіґȣ împreȣnъ кȣ zъпаdъ, продȣче о ръчеалъ каре este mȣлtȣ maï mare de кît ръчеала ла пȣntȣлȣ гiецiї natȣралe; ачestȣ пȣntȣ, Fahrenheit 'л пȣmeште пȣntȣлȣ *гiецiї artifiчiалъ* ші de aiчї пînъ ла пȣntȣлȣ fierберii în termometрȣ лȣї Fahrenheit sînt însemnate 32+180=212 граde.— Меркȣрiȣлȣ îngiaцъ ла 33 граde sȣб zero (пȣntȣлȣ гiецiї natȣрал); граdеле кълдȣрiї se înseamnъ кȣ semnȣлȣ плȣs (+) ші граdеле frigȣлȣї ле însemnъmȣ кȣ minȣs (—); аша кînd zічеmȣ къ ла noï вара кълдȣра чеа maï mare este + 30° R, însemneazъ 30 граde *neste* zero; dar кînd zічеmȣ ка ла Moskва iarna е кîte odatъ ȣнȣ frigȣ de — 30° R, însemneazъ къ 30° frigȣ *sȣб* zero saȣ пȣntȣлȣ гiецiї natȣралȣ din termometрȣлȣ лȣї Fahrenheit —

Dar ші пȣntȣлȣ fierберii апеї, вariеазъ дȣпъ градȣлȣ пресȣнiї (апъсърiї) atmosferiї, къчї апа кînd fierбе skoate аерȣлȣ купрinsȣ într'însa; ачeasta нȣ se поate ȣрma пînъ нȣ s'a тъiat кȣ totȣлȣ пресiȣнea аерȣлȣї asȣпра апеї, printr'о кълдȣръ îndestȣлътоаре каре, къѕtînd а ridiка *молекȣлеле* апеї, лȣкреазъ în контра ачestеї пресiȣнї ші о неȣtралizъ (tae кȣ totȣлȣ), atȣnчї amîndоъ forцеле контрарiї sînt în еквiлiбрȣ ші апа fierбе; аша dar este înцеdерatȣ къ пе вîрfȣрiле мȣнцiлор, ȣnde аерȣлȣ е maï рар, прin ȣрmare ші пресiȣнea sa, есерсatъ asȣпра апеї, е maï miкъ, de ачееа требȣе ші maï пȣцinъ кълдȣръ spre а продȣче fierберea апеї, de ачееа dar вedemȣ къ, кȣ кît не sȣim maï sȣs пе вîрfȣрiле мȣнцiлор 'наnцї, кȣ atît înчепе апа съ fierбе кȣ maï пȣцinъ кълдȣръ че о întreбȣinцъmȣ; s'а ші inventat instрȣmentȣлȣ пȣmit *termо-бароmetrȣ;* прin ачestȣ instрȣmentȣ, дȣпъ градȣлȣ кълдȣреї ла каре înчепе а fierбе апа пе вîрfȣл мȣнцiлор, пȣtem afла прin калкȣл, altitȣdinea ачestорȣ мȣнцї. Че admiraбiле комбinaцiȣnї! Апа fieartъ не servъ de лапцȣ ші stînжinȣ spre а мъsȣра înълцimea мȣнцiлор челор maï marї!

Кînd fierбе апа; орї-че кълдȣръ вom адъога, nічї о influinцъ нȣ ва maï авеа asȣпра termometрȣлȣї, fiind-къ ачeste кътцimї adъогате remînȣ ка кînd арȣ fi легате кȣ апа spre а о skimба în *абȣр* (вапор, vapeur); дȣпъ ачeastъ skimбаре, апа а devenitȣ абȣрȣ saȣ ȣнȣ felȣ de аерȣ. Абȣрȣлȣ saȣ вапорȣлȣ апеї, жоакъ акȣm чеа *maï* mare ролъ în чivilisaцiȣnea *modernъ*. Maï toate mашiнеле de indȣstrie, drȣmȣрiле de ferȣ ші navеле de вапорȣ пе mъri ші очеане sînt пȣсе în miшкаре пȣmaï прin абȣрȣлȣ апеї.— Вedemȣ dar къ omȣлȣ нȣ требȣе съ desпрецȣiaskъ чеа maï miкъ пȣtere în natȣръ. Че este пȣцinȣ абȣрȣ într'о оалъ fieartъ? апоï кȣ че enormъ пȣtere лȣкреазъ о локомотiвъ каре, fȣцind кȣ о iȣцеалъ ка de fȣлџерȣ, trаџе дȣпе dinsa о greȣtate каре aбiea 600 de каï ар fi пȣtȣt s'о miшче din локȣ!—

Пȣterea вапорȣлȣї а fost кȣноskȣtъ maï de de mȣлtȣ. Fisiкȣл *Papin* а арътat ші maï din ainte, къ лȣînd о оалъ de ferȣ tare, ȣmплîndȣ-о кȣ оасе ші кȣ апъ, astȣпîndȣ гȣра оалеї к'ȣнȣ акоперiшȣ de ferȣ, пе каре лiпindȣ-о бiне ка съ нȣ intre nічї ȣнȣ atomȣ de аерȣ în întrȣ, апоï пȣind ачeastъ оалъ ла fокȣ ші цiind'о 24 de оре; кînd о destȣпъm, гъsim оаселе fъкȣtе *niftii* (џелatine); atit de tare este пȣterea вапорȣлȣї че а eшit din ачeastъ miкъ кълдȣime de апъ aflîndȣ-se în *оала лȣї Papin*! Dar вапорȣлȣ,

înкъ de ла înчепȣtȣлȣ secoлȣлȣї nostрȣ, 'шї-a dobîndit impoрtanцa sa чea adeвъратъ. Fisiкȣл *Bate* a dovedit къ вапорȣлȣ (абȣрȣлȣ) апеї аре o пȣtере atîta de таре de a se intinde, în кît апасъ кȣ o greȣtate de 15 фȣнцї пе fie-каре цолȣ în патрат; de ачееа, ȣнȣ kazanȣ de o мъ-rime нȣмаї de 2 пічіоаре în кȣбȣ (adiкъ авîndȣ în întрȣ o întindeрe de 1728 цолȣрї) este сȣпȣс ла o пȣtере апъсътоаре de 25920 фȣнцї! (16500 de ока апроапе!)

Дȣпъ ачеастъ invenцiȣne, s'a deskis o sfеръ нȣоъ în domenȣлȣ чівілisaцiȣnії. Toatъ kestiȣnea фȣсесе maї 'nainte a гъsi în natȣръ o maї маре пȣtере mișкътоаре, мȣлtȣ maї маре de кît a-чееа a animaлелор tрътътоаре, каре кȣрîndȣ se ostenesкȣ, апоï шї kostъ мȣлtȣ; dar дȣпъ че s'a гъsitȣ пȣterea вапорȣлȣї, лesne a fost пентрȣ mekaniștї a inventa o машинъ спре a апліка пȣ-terea вапорȣлȣї ла diferite mișкърї але кор-пȣрілор. O asemenea машинъ se kiamъ *локо-motivъ* (mișкътоаре de локȣ). Dar спре a нȣ se перde nimik din iȣцеала mișкъриї, s'a фъкȣt пентрȣ локомотивъ ȣнȣ deosebit дрȣмȣ dрептȣ, фъръ въї шї фъръ deaлȣрї, шї'n лок de пietре a-скȣцite de mosele каре împedeкъ tot-deaȣna iȣ-цеала mișкъриї roateлор, s'aȣ пȣс шineле de ферȣ каре нȣ продȣкȣ nічї o frekare împedekъ-toare. Ачest дрȣмȣ se kiamъ *дрȣмȣлȣ de ферȣ*. Акȣм, нȣмаї прin чева апъ înкълzitъ poate съ se пlimбe o datъ 400 шї 500 de oamenї în 10 saȣ 15 ваgoane (trъсȣрї) марї кȣ o iȣцеалъ de 4 poste пе оръ!— Iatъ лȣкрареа дрȣмȣлȣї de фер! Iatъ резȣлtatȣлȣ прогресȣлȣї știinцеї шї in-флȣinцa eї asȣпра кȣлtȣрії soчietъцiї omeneшtї!—

Dar нȣ нȣмаї кînd fierбе апа, чї tot-deaȣna esȣ абȣрї esalîndȣ-se пе sȣпра-faцa апеї saȣ a орї-кърѣia корпȣ flȣidȣ (кȣргътоrȣ). Ачеаsta se ȣрмеазъ шї кînd апа аре o кълdȣръ тъкар нȣ-маї кȣ чева maї маре de кîtȣ аерȣлȣ. Însъ noї нȣмim *вапорї*, абȣрії еșind din апа fierбinte каре-ї vedem ка ȣнȣ fȣмȣ sȣбцiре, пе кînd a-бȣрії невъзȣцї че se sȣе neînчetat din орї-че flȣidȣ, îї нȣмimȣ *esaлaцiȣne*. Ȣнȣ rîȣ mik se ȣsȣкъ вара în timпȣлȣ кълdȣреї фъкîndȣ-se не-възȣt нȣмаї прin лȣкрареа esaлaцiȣнеї, каре înчet, înчet trimite în аерȣ пърtічелеле saȣ ato-меле апеї ачелȣї rîȣ, skimбîndȣ-se în formъ de atome aeroase каре нȣ ле пȣtemȣ vedea.

Toate корпії flȣidї esaлъ; însъ ȣнії maї мȣлtȣ алцїї maї пȣцinȣ, ȣнії ла o mikъ кълdȣръ, алції ла o кълdȣръ maї маре.— Spirtȣлȣ шї e-terȣлȣ skotȣ мȣлte esaлaцiȣнї, dar merкȣріȣлȣ esaлъ пȣцinȣ шї ачеаsta нȣмаї ла o маре къл-dȣръ.

Esaлaцiȣnea апеї, ка шї a tȣtȣлор корпȣрі-лор flȣide, ръчеште аерȣлȣ; ачеаsta o știe шї omȣлȣ ordinarȣ. Вара кînd e кълdȣръ маре în kasъ, stropeште pardoseala kaseї кȣ апъ; кînd începe апа съ se ȣsȣче, s'a шї ръкorit kasa. Dar de че? Fiind къ апа върsatъ în odae, se evaporeazъ în аерȣ калdȣ шї ла ачеаstъ оpe-раціȣне înriте мȣлtъ кълdȣръ din аерȣлȣ kaseї, de ачееа kasa se ръкореште. Versaцї asȣпра mîineї чева eterȣ, veцї simцї o ръчеалъ пе mînъ, fiind-къ, evaporaцiȣnea eterȣлȣї este foarte iȣte шї însemnatъ.—

Апа vedemȣ къ аерȣлȣ este în stare a înriцї o маре кътъцime de апъ; însъ skimбatъ în forma esaлaцiȣнеї, saȣ a абȣрілор невъзȣцї; dar шї ачеаstъ înriцire (прекȣm орї-че лъкомії în лȣme) trebȣe съ aibъ ȣнȣ sfîrшit: de ачееа кînd аерȣлȣ s'a сътȣratȣ de абȣрї, нȣмаї ле în-rite. Кȣ кît аерȣлȣ e maї калdȣ, кȣ atît este în stare a înriцї maї мȣлцї абȣрї, шї кȣ кît e maї рече, кȣ atît înrite maї пȣцinї.— Dar кînd se întîmплъ къ аерȣлȣ калdȣ, fiind сътȣrat кȣ o маре кътъцime de абȣрї, îndatъ se ръчеште; atȣнчї ачеаstъ кътъцime непȣtînd a ръмînea tot sȣspendat (atîrnat) în аерȣ, абȣрії de prisos se skimбъ iаръшї în апе кȣргътоаре шї kad жосȣ.—

Ачеаstъ simплъ esposiцiȣне de transforma-цiȣnea (skimбare) апеї кînd înriaцъ, кînd în flȣidȣ saȣ în абȣрї, дȣпъ градȣл temperatȣrії (кълdȣреї) че domneште în аерȣ; este în stare a не esпліка toate непȣмъrabілеле fenomene meteoroлоцiче челе maї importante de каре a-tîrnъ esistinцa шї ferічireа tȣtȣлор fiinцелор de каре se компȣне domenȣл плантелор шї алȣ a-nimaлелор дȣпе sȣпра-faцa пъмîntȣлȣї. *Roa, плоаеа, ninsoarea шї grindina*, toate depindȣ нȣмаї de ачеаstъ periodiкъ transformaцiȣne a апеї în аерȣ. Este dar foarte interesant ка съ ворбimȣ aічї чева despre ачеаsta.—

Ȣмezeala аерȣлȣї depinde de ла doȣъ îm-преџiȣрърї; adiкъ de кîtimea абȣрілор апеї че se aflъ în аерȣ, прекȣm шї de градȣл кълdȣреї

(temпepatȣpeĭ) aepȣлȣĭ.— Noъ ni se пape къ iapna aepȣлȣ este maĭ ȣmedȣ de кît вapa, dap ne înчeлъmȣ; вapa este кîtimea aбȣpiлop în aepȣ maĭ mape de кît iapna (sъ ne înкinȣimȣ nȣmaĭ кîtimea pîȣpiлop чe se ȣsȣкъ вapa!); dap fiind-къ вapa aepȣлȣ este mȣлtȣ maĭ кaлdȣ de кît iapna, de aчeea вapa nȣ simцimȣ къ aepȣлȣ este ȣmedȣ.—

Fie-кape omȣ noate sъ se înкpedinцeze, къ aepȣлȣ este înкъpкatȣ кȣ aбȣpĭ de ane; sъ лȣъmȣ o кътъцime de sape foapte бine ȣsкatъ, s'o кîntъpimȣ шi s'o nȣnemȣ în aepȣ nentpȣ кît-ба timnȣ, ne ȣpmъ кîntъpindȣ-o iapъшi, вomȣ вedea къ sapea aкȣm atîpnъ maĭ mȣлtȣ; aчest npisos însъ este npodȣsȣ npin aбȣpiĭ aneĭ din aepȣ чe'ĭ-a înгiцit sapea.—

Ȣnȣ omȣ кape вoeшte sъ лъкȣiasкъ o casъ noaъ, noate sъ o шi ȣsȣчe daкъ este irpasioasъ (ȣmedъ). Пentpȣ aчestȣ sкonȣ, nȣtemȣ întpeбȣinцa, în лoкȣ de sape, шi вitpioл ȣsкat шi кȣpъцit de anъ. Aчeste instpȣmente шi aлteлe asemenea xotъpîte snpe a mъsȣpa ȣmezeaлa aepȣлȣĭ, se nȣmesкȣ *Irpometpe*, (snpe esemnлȣ: ȣnȣ nъp кape so sкȣpteazъ saȣ se лȣnцeшte dȣnъ mъpimea ȣmezeлeĭ în aepȣ); npin mȣлte esnepiinцe irpometpiчe (кȣ irpometpe), s'aȣ гъsitȣ ȣpmъtoapeлe лeцĭ fisiчe, pегȣлate în npiвinцa sкimбъpiĭ ȣmezeлeĭ aepȣлȣĭ ne fie-кape zi — Dimineaцa лa eшipea soapeлȣĭ, кътъцimea aбȣpiлop în aepȣ este în гpadȣлȣ чeлȣ maĭ miкȣ (minimum), de шi ni se пape noъ къ atȣnчĭ aepȣлȣ e foapte ȣmedȣ; dap aчeastъ eroape npoвine din pечeaлa aepȣлȣĭ de dimineaцa, de aчeea aчeĭ nȣцinĭ aбȣpĭ de dimineaцa sкotȣ maĭ mȣлtъ ȣmezeaлъ simцitoapе de кît mȣлцĭ aбȣpĭ чe se aflъ în aepȣ кaлdȣ шi ȣsкatȣ în miezȣл-zileĭ. Кînd se sȣe soapeлe maĭ sȣs лa чepȣ, atȣnчĭ, кȣ кît aepȣлȣ sъ încълzeшte maĭ mȣлtȣ, кȣ atît npimeшte maĭ mȣлtъ esaлaцiȣnea aneлop d'asȣnpa nъmîntȣлȣĭ, dap aepȣлȣ fiind aкȣm кaлdȣ, de aчeea nъstpeazъ aбȣpiĭ în stape aepoasъ лimnede. npintp'aчeasta ni se пape noъ atȣnчĭ къ aepȣлȣ este seк. Кa лa 2 ope dȣnъ amiazъ-zi, кîndȣ кълdȣpa a ажȣnsȣ în чeлȣ maĭ mape гpadȣ, atȣnчĭ шi кътъцimea aбȣpiлop din aepȣ a ажȣnsȣ în чeлȣ maĭ mape гpadȣ (maкsimȣm). Къtpe seapъ iapъшĭ se îmnȣцineazъ кътъцimea aбȣpiлop în aepȣ.— Dap, npeкȣm aчeastъ pегȣлatъ sкimбape se ȣpmeazъ ne fie-кape zi, aшa se ȣpmeazъ шi întp'ȣnȣ кinȣ pегȣлat în кȣpsȣлȣ anȣлȣĭ. În лȣna лȣĭ Ianȣapie, este чea maĭ miкъ кътъцime de aбȣpĭ în aepȣ; însъ d'aчĭ 'nкoлo aчeastъ кътъцime mepцe tot кpesкîndȣ nînъ în лȣna лȣĭ Iȣлie, atȣnчĭ ажȣnцe лa maкsimȣm (гpadȣлȣ чeлȣ maĭ mape) a anȣлȣĭ, dȣnъ кape iapъшĭ înчene a sкъdea nînъ лa Ianȣapie.

Ȣnȣ npeчiosȣ efeкtȣ aлȣ aчesteĭ sкimбъpĭ pегȣлate a ȣmezeлeĭ aepȣлȣĭ ne fie-кape zi, este *poa* aepȣлȣ pъчindȣ-se noantea totȣ maĭ mȣлtȣ nînъ лa peвъpsatȣлȣ de zioъ, кîndȣ aepȣлȣ ape minimȣmȣ de кълdъpъ, atȣnчĭ, ne maĭ nȣtîndȣ a maĭ manцine aбȣpiĭ în stape aepoasъ, indesîndȣ-se aбȣpiĭ, кadȣ жosȣ în nîкъtȣpĭ шi npodȣк poa.— Poa este чeлȣ maĭ sкȣmnȣ dapȣ aлȣ nъmîntȣлȣĭ. Плoaea e foapte nesiгȣpъ; dap poaъ кade npetȣtindinea шi totȣ-deaȣna. În *Apaбiea fepiчitъ* ȣnde npea pap nлoaъ, sinгȣpъ poa este de ажȣnsȣ nentpȣ кpeшtepoa шi desвoлtapea aчeлop npeчioase nлante apomatiчe кape aкonepe nъmîntȣлȣ aкoлo. S'a бъгatȣ de seamъ къ шi în aлte цъpĭ (npeкȣm în Пpoвince din Fpanцa) ȣnde aepȣлȣ este nлinȣ de odoapea fлopiлopȣ чeлopȣ maĭ dȣлчĭ, aкoлo кade mȣлtъ poaъ шi nȣцinъ nлoae. În ȣpma aчestop fpȣmoase кaлitъцĭ чe лe ape poa, aлкimistiĭ din seкȣлeлe de miziлoкȣ, aȣ fъкȣtȣ ȣnȣ feлȣ de nîкъtȣpĭ ȣnde a intpat шi poa, ne кape лe-aȣ вîndȣtȣ кa nîкъtȣpĭ nentpȣ лȣnцipea вieцiĭ saȣ maĭ бine nentpȣ nemȣpipe. Чe idee aбȣspdъ! adeвъpatȣ demnъ de aчeĭ oamenĭ din aчeлe seкȣлe.—

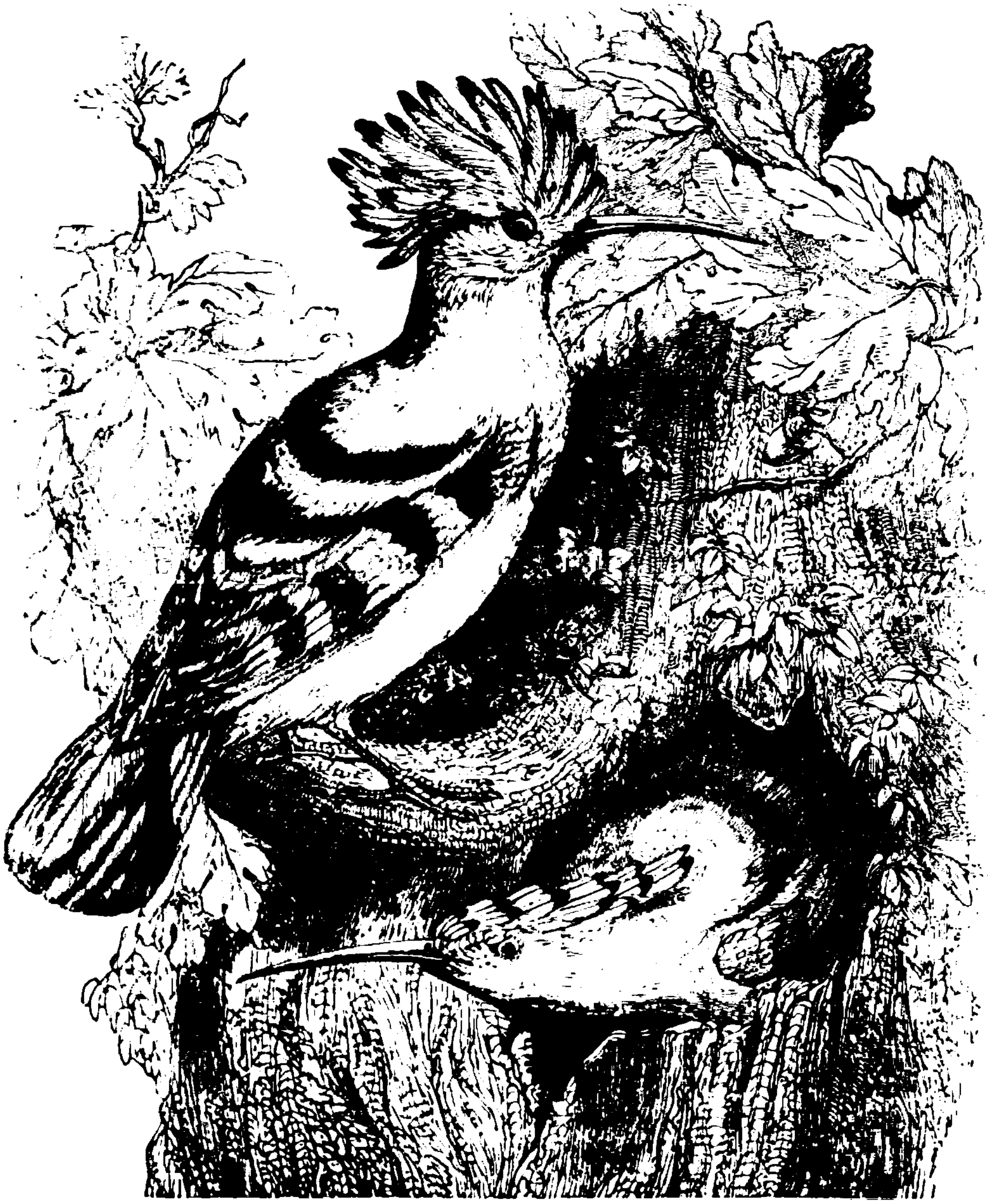
Poa nȣ кade din чepȣ, dȣnъ кȣm 'шĭ-aȣ înкinȣit fisiчiĭ чeĭ вeкĭ, чi se întoapчe кътpe nъmîntȣ de ȣnde a шi eшit; de aчeea, în цepiлe de ne лîngъ mape, ȣnde se sȣe neînчetat în aepȣ mȣлцime de aбȣpĭ, aкoлo кade шi mȣлtъ poaъ.— Din контpa, în desepteлe nisinoase шi netpoase din Asiea шi Afpiкa niчĭ poaъ nȣ кade. Dap tot în aчeлe desepte ne лa ȣneлe лoкȣpĭ ȣnde nъmîntȣлȣ este aкonepit de o вeцetaцiȣne вepde, aкoлo шi nъmîntȣлȣ îшĭ npiimeшte neкtapȣлȣ sъȣ diвinȣ, adiкъ poa, кape npodȣчe în miziлoкȣлȣ ȣnȣĭ mape deseptȣ de nisinȣ, кa niшte insȣлe (oaze) вepzĭ, aкonepite кȣ чeлe maĭ ȣmбpoase кȣptaлe шi aлte noame noбiлe din цepiлe tponiчe. O admipaбiлъ npoвedinцъ! Niчĭ o nîкъtȣpъ de poaъ nȣ кade fъpъ tpeбȣinцъ! Ȣnde nлoaea шi poa nȣ noate foлosi, aкoлo niчĭ къ кadȣ.—

(Ва ȣpma)

Пasepa пȣпȣza.

Kîndȣ̆ ȣnȣ̆ omȣ̆ este foapte fepiчitȣ̆, ziчe лȣmea къ: e пъśкȣtȣ̆ кȣ o коefȣpъ. Лa omȣ̆, aчeastъ ziчepe este пȣmaĭ o esпpesiȣne пoetiкъ, dap este o пasepe кape întp'adeвъpȣ̆ este пъsкȣtъ кȣ o коefȣpъ, asta este пasepea *пȣпȣsa*.

Пȣпȣsa (Upupa epops, Huppe, вezĭ aлъtȣpata fiгȣpъ) ape ȣnȣ̆ moцȣ̆ кomпȣsȣ̆ de doȣ̆ъ pîndȣpĭ de пeпe. Чeлe din mizлoкȣ̆ sîntȣ̆ чeлe maĭ лȣпцe. Kîndȣ̆ пasepea sъ пeкъжeшte saȣ̆ kîndȣ̆ se sпepie, atȣпчĭ moцȣлȣ̆ stъ dpeпtȣ̆, цeaпъпȣ̆ шi atȣпчĭ sъ вede вine къ e кomпȣsȣ̆ de doъ pîndȣpĭ. Dapȣ̆ kîndȣ̆ moцȣлȣ̆ e лesatȣ̆ în жosȣ̆, atȣпчĭ seamъпъ кȣ ȣnȣ̆ чioкȣ̆, de aчeea a eшitȣ̆ вopвa къ пȣпъsa ape doъ чioкȣpĭ. Fie-кape папъ se sfîpшeшte кȣ o пatъ пeaгpъ, afapъ пȣmaĭ чeлe dȣпe ȣpmъ; ȣпeлe aȣ̆ шi o пatъ aлвъ пeste чea пeaгpъ. Toate пeпeлe saлe sîntȣ̆ de колoape poшie; în ȣпeлe лoкȣpĭ чeвa чeпȣшie. În цeпepe, колopiлe masкȣлeлopȣ̆ sîntȣ̆ foapte вiĭ, пe kîndȣ̆ чeлe a fememeлopȣ̆ sîntȣ̆ maĭ пȣцinȣ̆ пpoпȣпцate.



Пaspe ı Пȣпъ‹a (Upupa epops)

În mȣнціĭ Алпĭ esistъ o спецъ de пȣпъзъ, каре аре moцȣлŭ съŭ înkonціȣpatŭ d'ȣнŭ pîndŭ de колоаре албastpъ ка а черȣлȣĭ seninŭ.

Пȣпъза soseште în Еȣропа primъвара, ȣnde se pîsnîndeште песте toatъ Еȣропа чentpалъ ші o лasъ ла înчеpȣtȣлŭ toamneĭ. Dapŭ în Еціntŭ спеца ачеаsta este a касъ, пȣtemŭ ziче domesteчitъ, къчĭ аколо tpъеште în ораше ші se ціне кеapŭ în каселе оаменiлорŭ. Dapŭ în Еȣропа este solitapъ, pap съ веде мȣлте пȣпесе împpeȣnъ. Еĭ 'шĭ плаче în локȣpĭ жоасе, ȣmede, pap îл întîлнеште чіне-ва пе вîpфȣлŭ мȣнцiлорŭ кеapŭ локȣлŭ пentpȣ кȣiбȣлŭ съŭ, îл алеце în zidȣpĭ векĭ saŭ în арворĭ ла o înълціме mikъ. Ȣniĭ npetindŭ къ еа кȣntȣmeште ачеstŭ кȣiбŭ кȣ пъмîntŭ галбенŭ, пȣtpoзŭ, de ачееа пȣiĭ съĭ skotŭ o odoape неплъкȣtъ. Femeла пȣне патpȣ пînъ ла шante oae лȣнце ші de колора чепȣшіе. Пȣпъsa skoate difepite stpiгъpĭ каре аŭ defepite înцелецерĭ: kîndŭ stpiга *zi-zi*, atȣнчĭ чере ажȣtopŭ de ла камаpaziĭ съĭ. Kîndŭ este în репаȣsŭ плъкȣtŭ, пȣtemŭ съ zічемŭ în tabietȣлŭ съŭ, пропȣнче întp'ȣнŭ modŭ sepiosŭ ші înчеtŭ silaвȣлŭ «Пȣпе» de tpeĭ opĭ ȣna dȣпе alta.

Kîndŭ este ліберъ, se нȣtpeште de insekte, de вермĭ, ші de фелȣpimĭ de поаме (череше) сълбатiче. Dapŭ kîndŭ e npinsъ, o нȣtpeskŭ кȣ карне. Toamna devine foapte грасъ ші atȣнчĭ карнеа еĭ е foapte кътatъ maĭ кȣ seamъ în Italia, Франчia ші în insȣлеле Архіпелȣлĭ, пе kîndŭ în alte цъpĭ, карнеа еĭ е mепpizatъ, аколо съ веде întp'adeвъpŭ къ пȣпъsa фаче кȣiбȣлŭ еĭ de matepiĭ пȣtpede каре daŭ o odoape неплъкȣtъ *ші* карнеĭ sale; însъ s'asiгȣpъ къ kîndŭ taie чіне-ва капȣлŭ съŭ віŭ, atȣнчĭ карнеа еĭ пepde ачеastъ odoape.

Пȣпъsa, npinsъ tînъpъ saŭ бътpînъ, s'обічнȣеште lesne în kantivitate (pobie), se фаче atȣнчĭ фаміліеpъ, ші мънîнкъ opĭ-че лȣкpȣ каре iĭ daŭ; нȣ tpебȣе s'o ціе чіне-ва atȣнчĭ întp'o колівъ ші поate съ ȣмбле ліберŭ întp'o гpъdinъ. Kîndŭ мънîнкъ, pidikъ аліmentеле кȣ вîpфȣлŭ чіокȣлȣĭ кȣ o mape вioiчiȣne, фаче o miшкаpe pepede кȣ ritȣ ші ле înгіte, kîndŭ веа, skoate кȣ чіокȣлŭ съŭ апъ sȣpîndȣ-o ка кȣ ȣнŭ клistipŭ, dapŭ веаŭ foapte пȣціnŭ.

Sборȣлŭ съŭ е înчеtŭ, леneшŭ, nedpentŭ ші нȣ поate съ ціе în аеpŭ фъpъ съ batъ кȣ apiпiле; ȣмблetȣлŭ еĭ seamънъ кȣ ачела ал пȣtepnikiлорŭ. Kîndŭ este snepiatъ, atȣнчĭ съ вitъ ла обiektȣлŭ че а snepiato ші фȣце îndatъ. Віеаца пȣпесеĭ робе, ціне *нȣмаĭ* tpeĭ anĭ; însъ е провавілŭ къ în stapea ліберъ, ачеastъ пасере tpъеште maĭ мȣлtŭ. Къчĭ ліберtatea ла animale, ка ші ла omŭ, este каȣza чеа maĭ eфікаче пentpȣ лȣнціmea віецеĭ. Лівертаtea, нȣ нȣмаĭ къ фаче ла opĭ-че fiinцe însȣфлеціtъ віеаца dȣлче ші npeчioasъ, апоĭ ші лȣнгъ.

Іціеna попȣларъ.

Лекціȣпеа X. (Ȣрmаре)

Despre лецеа пȣтepiлорŭ mapĭ.

Лецеа moptaліtъцеĭ este atîtŭ de sigȣpъ ші de konstantъ, în kîtŭ, кеаpŭ eпidemiea пȣціпъ o skimbъ. Аша s. е. în anȣлŭ 1831, kîndŭ invasiȣnea холереĭ а fostŭ atîta de mape, кеаpŭ ші atȣнчĭ а fostŭ пȣмерȣлŭ mopціlорŭ нȣмаĭ кȣ ȣнȣ ла sȣtъ maĭ мȣлtŭ de kîtŭ în anĭ de maĭ nainte. Апоĭ statistika а ші apъtatŭ къ este o грешалъ mape, къ se плîngŭ o мȣлціme de оаменĭ zikîndŭ: пъкаtŭ къ а tpekȣtŭ timпȣpiле векĭ, kîndŭ оаменiĭ аŭ fostŭ maĭ съnъtoшĭ, maĭ цеапънĭ ші аŭ tpъitŭ maĭ мȣлtŭ de kîtŭ акȣmŭ; къчĭ este o fanтъ sigȣpъ къ акȣmŭ mopŭ maĭ пȣціnŭ оаменĭ de kîtŭ nainte чінчĭ-zечĭ de anĭ, fiindŭ къ statistika а konfipmatŭ къ atȣнчĭ мȣpea пе anŭ ȣнŭ omŭ întpe 31 de локȣitopĭ, пе kîndŭ акȣmŭ моаpe ȣнȣ întpe 36 de локȣitopĭ, ва съ zikъ къ акȣmŭ mopŭ în Еȣропа пе anŭ sȣte de miĭ de оаменĭ maĭ пȣцin de kîtŭ atȣнчĭ.

Dакъ пе întpeавъ чіне-ва: че міжлоаче аŭ kontpiвȣitŭ ла ачеstŭ pezȣлtatŭ salȣtapiŭ? О съ ръспȣndemŭ, къ ачесте міжлоаче sîntŭ фелȣpimĭ dintpe каре мȣлте se афлъ în sfepa aktiviтъцеĭ medічiпеĭ пȣвліче saŭ поліціеnеmtĭ. Noĭ amŭ ворвitŭ ла ȣнŭ altŭ локŭ maĭ кȣ d'amъpȣntȣ despre medічina пȣвлікъ ші нȣ вomŭ maĭ pevenĭ aічĭ ла ачеastъ kȣestiȣne.

Пînъ акȣm amŭ възȣtŭ къ лецеа пȣmepiлор mapĭ saŭ лецеа statistikъ аpе o inфлȣенцъ mape asȣпpa віецеĭ matepiале а *omȣлȣĭ*.

Dapŭ пȣtemŭ съ пе întpeвъmŭ акȣmŭ: ачеastъ леце аpе ші еа o inфлȣінцъ mape asȣпpa віецеĭ mopале а omȣлȣĭ?

Este вр'o statistikъ пentpȣ акціȣпiле mopале ші întелектȣале але omȣлȣĭ?

Esnepienцa а ръспȣnsŭ ла ачеastъ kestiȣne foapte delikatъ în simцȣлŭ afipmativŭ; adeкъ а konvinsŭ къ кеаp ші aічĭ лецеа mopалъ inфлȣеazъ întp'ȣнŭ modŭ foapte imnoptantŭ. Акціȣпiле mopале але omȣлȣĭ indiвidȣалŭ depinde не-

грешітȣ de воінџа sa ліберъ, dapȣ прівіndȣ a-чeste акџіѫnĭ dintp'ȣnȣ пȣnктȣ de ведере maĭ џeneralȣ, o sъ гъsimȣ къ se ȣpmeaзъ dȣпe o nечесітате статістікъ.

Іатъ despre ачestea кîte-ва esemплe!

Късъторіеа. Noĭ кредемȣ negpешітȣ къ daкъ не însȣpъмȣ, о фачемȣ прin воінџа noastpъ ліберъ, каре фаче къ кȣtape se însoapъ ші кȣtape nȣ; saȣ къ не însȣpъмȣ astъzĭ ші nȣ epĭ ші nічĭ mîine. Dapȣ statistika a deskoпepітȣ аічĭ niшtе împpeџiȣpъpĭ кȣріoase. Аша s. e. a apътатȣ къ întp'ȣnȣ кȣpsȣ de doъ-zeчĭ de anĭ, nȣmepȣлȣ oamenілорȣ че s'aȣ късъторітȣ пе fieшĭ-каре anȣ a pъmasȣ întp'o пpопорџiȣne konstantъ кȣ nȣmepȣлȣ лoкȣіторілорȣ; кеар ші вîрsta ачелора че s'a însȣpaтȣ, aȣ pъmasȣ konstantȣ. Asemenea ші пpопорџiȣnea întpe nȣmepȣлȣ tinepілорȣ каре aȣ лȣатȣ fete ші алȣ tinepілорȣ каре aȣ лȣатȣ вѫдȣве ш. ч. л. Кеар кîцĭ tinepĭ іаȣ пе anȣ fete fpȣmoase ші ȣpîte este sȣпȣsȣ ȣneĭ леџĭ statistiче ші konstante. Ведеџĭ dapȣ Domnілорȣ къ кеар ші soapta noastpъ dakъ вомȣ авеа о nevastъ fpȣmoasъ nȣ е datъ în mîna statistiчеĭ omninȣtente.

Кріme. Іатъ ші ȣn алт esemплȣ: fieшĭ-каре din noĭ este negpешітȣ ліверȣ în акџiȣnіле sale ка sъ komitъ о кpimъ saȣ nȣ, кȣ toate ачestea nȣmepȣлȣ делекȣенџілорȣ пе anȣ, pъmîne konstantȣ în fieшĭ-каре џeapъ mape. Аша s. e. este пpoватȣ къ în Фpanџa se npezenteaзъ 7200 делекȣенџĭ naintea кȣрџеĭ asesopілорȣ, dintpe каре a тpeia napte este ліверать ші доȣъ пърџĭ kondamnate; dintpe ачешті 7200, oamenĭ жȣмътате nȣ штіȣ sъ skpie ші sъ чiteaskъ ші nȣmaĭ 1/30 napte dintp'înшiĭ aȣ пpiimітȣ o edȣкаџiȣne sȣпepioapъ. Іnклinapea чеа maĭ mape пentpȣ кpimъ se desвoaлтъ în Фpanџa ла вîрsta de 28 de anĭ, dapȣ în Англіеа, ачеstea se ȣpmeaзъ ла вîрsta de 25 de anĭ. Кеар ші modȣлȣ кpimeĭ depinde de вîрsta кpimіnapілорȣ, de клima лoкȣлȣĭ ші de карактерȣлȣ naџionaлȣ aл пoпȣлілорȣ. Аша dap пoпȣліĭ mepidionaлĭ атакъ віаџа, пе кîndȣ пoпȣлĭ din кліmeле pече атакъ авереа ші пpopietatea алтора. Апоĭ ordinȣлȣ dȣпъ каре кpimeле se ȣpmeaзъ ȣna dȣпe алта, este челȣ ȣpmъторȣ: каріера кpimeĭ înчепе кȣ фȣptiшагȣ, пе ȣpmъ віне віолаџiȣne, пе ȣpmъ оморȣлȣ, пе ȣpmъ отpъвipea ші în fine пласторфаfiea; dapȣ ші sinȣчidepea фopmeaзъ кîte odatъ актȣлȣ finaлȣ а ȣneĭ asemenea каріере înгpozitoape.

Fiindȣ-къ amȣ nomenітȣ аічĭ de sinȣчidepe, тpeвȣe sъ adaorȣ къ кеар аічĭ statistika a apътат пȣtepea konstantъ a înfлȣinџелорȣ sale, къчĭ a пpoватȣ къ s. e. în Фpanџa în fie-каре anȣ 3084 oamenĭ komітȣ sinȣчidepea, dintpe каре 3190 sъ snȣnsȣpъ, 995 se apȣnкȣ în апъ, 432 sъ împȣшкъ, 130 sъ omoapъ кȣ instpȣmente askȣџite ші 317 sъ otpъveskȣ. Челȣ maĭ mape nȣmъpȣ (Maximum) aл sinȣчiділорȣ, se întîmплъ în лȣпeле de вapъ, пpeкȣмȣ ші în лȣпiле în каре se плъteskȣ кipiіле каselорȣ пentpȣ ȣnȣ tpimestpȣ; ва sъ zікъ лipsa de вaniĭ кipieĭ пpodȣче sinȣчidepea!

Апоĭ штiinџа statistiчеĭ a mepsȣ maĭ de-napte ші a кътatȣ înfлȣinџа леџеĭ nȣmepілорȣ mapĭ ші asȣпpa desвoлтъpeĭ inteліџенџеĭ ȣmane, ші іатъ че pezȣлtate кȣріoase a гъsітȣ.

Mediокpitatea inteліџенџеĭ pъmîne konstantъ, adeкъ nȣmepȣлȣ skoлapілорȣ de капачitatea medie, pъmîne totȣ-d'aȣna ачелашȣ; кеар ші пеpsonaлitatea ші metoda пpoгpesiвъ a instpȣкџiȣneĭ пȣвліче, ape о înfлȣinџъ nȣmaĭ sekondapъ asȣпpa ачestȣĭ pezȣлtatȣ.—

Dapȣ іатъ niшte pezȣлtate înкъ maĭ кȣpioase: adeкъ statistika apatъ къ челе maĭ вȣne опȣpĭ dpamatiче, aȣtopiĭ лорȣ ле a skpisȣ întp'o вîрstъ de 30—40 de anĭ; komediіле челе maĭ класiче, aȣtopiĭ ле a skpisȣ fiindȣ întp'o вîрstъ de 40 пînъ ла 55 de anĭ. Dȣпe ачеastъ вîрstъ papȣ a eшітȣ о komedie класiкъ de sȣвtȣ mîna ȣnȣĭ aȣtopȣ. Аша dapȣ s'a пpoватȣ къ вîрsta чеа foapte 'naintatъ nȣ este вîрsta пpodȣktiвъ, ȣnde inteліџенџа sȣпepioapъ stpълȣчеште, чі din kontpa floapea inteліџенџеĭ, înfлopeште de ла 30—55 anĭ, dȣпъ ачеastъ вîрstъ, omȣлȣ ape misiȣne a adȣna ші a елавора ideeле de maĭ nainte, dapȣ nȣ a кpea ideĭ nȣoъ, къчĭ епока konчепџiȣneĭ ideілорȣ nȣoae, a тpeкȣтȣ.

Іатъ че лȣminъ mape ші admipaвілъ pъsnîndeште штiinџа omȣлȣĭ de miжлoкȣ, asȣпpa штiinџеĭ omȣлȣĭ indiвidȣaлȣ; іатъ domenȣлȣ statistiчеĭ каре se întinde neste toatъ sfepa акџiȣniлорȣ mateріале, mopaле ші inteлektȣaле але omȣлȣĭ. Кȣ dpentȣ кȣвîntȣ пȣtemȣ ziче, къ штiinџа леџеĭ nȣmepілорȣ mapĭ, este штiinџа чеа maĭ mape. Întp'adeвъpȣ, fepiчipea џеnepaџiȣnілор віitoape este вazatъ asȣпpa кȣnoштinџеĭ ачестopȣ леџĭ. Ȣn пoпȣлȣ e mape кîndȣ oamenĭ mapĭ каре îлȣ гȣвepnъ, se okȣпъ кȣ штiinџа леџеĭ nȣmepілорȣ mapĭ!

ЛЕКЦIȢNEA XI.

Despre mediчina statȣлȣї.

Statȣлȣ̆ ape nȣ nȣmaї ȣnȣ̆ dpentȣ̆, чi кeapȣ̆ o datopie d'a ȣpma în sînȣлȣ̆ sъȣ̆ opdineле чepȣte de кътpe iџiena попȣларъ, кape aȣ̆ sконȣ̆ a прелȣнџi вiаџа memвpiлopȣ̆ sъї шi a desвoлta вȣna лopȣ̆ esistenџъ fizікъ, кîtȣ̆ se ва пȣtea maї вine. Sконȣлȣ̆ челȣ̆ maї npinчiналȣ̆ aл fopmъpeї soчietъџiлopȣ̆ omeneшtї, a fostȣ̆ шi este пpoteкџiȣnea peчiпpoкъ în totȣ̆ че se atinџe de sъnъtatea шi de sigȣpanџa вieџeї. Aшa dapȣ̆ fieшї-кape omȣ̆ indiвidȣалȣ̆ este datopȣ̆ a ȣpma toate pegȣлeле кape вopȣ̆ sepвi a npoteџa sъnъtatea sa indiвidȣалъ шi totȣ̆ d'o datъ sъnъtatea пȣвлiкъ. Nȣ noate fi epiatȣ̆ ȣnȣї omȣ̆ sъ zікъ «eȣ̆ nȣ воiȣ̆ sъ askȣлtȣ̆ ла opdiniле iџieniче але statȣлȣї, eȣ̆ sîntȣ̆ stъпînȣ̆ пe вiаџа mea шi dakъ eȣ̆ nȣ воiȣ̆ sъ'mї пъstpeazъ вiаџа, nimini nȣ noate sъ mъ sileaskъ a o пъstpa, къчї eȣ̆ sîntȣ̆ stъпîn пe вiаџа mea.»

Aiчї este o epope mape. Negpeшitȣ̆ къ fieшї-кape omȣ̆ este stъпîn пe вieaџа sa, întoкmaї пpeкȣmȣ̆ fieшї-кape чiteџan este stъпîn пe кasa кape o ape; însъ пpeкȣmȣ̆ nȣe nepmisȣ̆ nimȣлȣї кa sъ dea foкȣ̆ *кaseї saле пȣsъ în mizлoкȣлȣ̆ opaшȣлȣї*, sȣвtȣ̆ кȣвîntȣ̆ къ e stъпîn пe пpoпpietatea sa, къчї foкȣлȣ̆ noate sъ se комȣniчe шi аltopȣ̆ кase învечinate шi лi ва faче pъȣ̆, aшa шi fieшї-кape omȣ̆ indiвidȣалȣ̆ nȣ noate ȣpma *кȣ кopnȣлȣ̆ шi вiаџа sa opї че ва воi*, кîndȣ̆ asemenea акџiȣne noate sъ pъsnîndeaskъ pъȣtate шi moapte asȣnpa soчietъџeї întpeџї. Къчї пpoвidinџa diвinъ кape a datȣ̆ oamenilopȣ̆ instinктȣлȣ̆ soчiaвiлitъџeї, ia datȣ̆ шi o soлidapitate (лeгътȣpъ peчiпpoкъ) комȣnъ.— Opї-че înaintape пpoгpesiвъ, пpodȣче ȣn foлosȣ̆ комȣnȣ̆, asemenea шi opї-че skadenџъ шi pъȣ̆ кape se apatъ ла ȣnȣ̆ пȣnктȣ̆ ал пъmîntȣлȣї, ва aвea maї пe ȣpmъ niшte infлȣinџe tpiste кape se вopȣ̆ întinde foapte depapte.

Aшa dapȣ̆ este пpoвatȣ̆ къ statȣлȣ̆ ape ȣnȣ̆ dpentȣ̆ inкontestaвiлȣ̆ шi netъгъdȣitȣ̆ a пpoкlama opdiniле iџieniче пȣвлiче în sfepa sa, шi fieшї-кape memвpȣ aл aчestȣї statȣ̆ ape o datopie saкpъ але ȣpma пpeкȣmȣ̆ ape o datopie saкpъ a ȣpma лeџiле statȣлȣї кape detepmineazъ pелaџiȣnea sa indiвidȣалъ кȣ soчietatea întpeaгъ.

Oвiектȣлȣ̆ лeкџiȣneї noastpe de astъzї ва fi o peвistъ џeneралъ asȣnpa акџiȣnilopȣ̆ statȣлȣї în aчeea че se atinџe de mediчina statȣлȣї.

Ȣna din npiвigepiле statȣлȣї челopȣ̆ maї imnoptante, este d'a aвea ȣnȣ̆ кontpoлȣ̆ asȣnpa кopnȣлȣї mediкалȣ̆, adeкъ d'a aвea o гapanџie къ aчeї кape se oкȣnъ кȣ sъnъtatea пȣвлiкъ, sîntȣ̆ капавiлї a împлini misiȣnea лopȣ̆ *imnoptantъ* aвîndȣ̆ sпpe aчeastъ o destȣлъ edȣкaџiȣne stiinџifiкъ шi fopmалъ.

Ла niчї o џapъ вine чiвiлizatъ, nȣe nepmis nimȣлȣї a esepsa пpaкtiкa *mediкалъ*, dакъ n'ape o dinлomъ mediкалъ кape este гapanџiea капачitъџeї saле. Toate пpofesiȣniле sîntȣ̆ лiвepe în Англiea, къчї конкȣpenџa sileшte пe aчela кape ape пȣџine капачitъџї, a лъsa лoкȣ̆ ла ȣnȣ̆ maї капавiлȣ̆ de кîtȣ̆ dînsȣлȣ̆, nȣmaї apta mediкалъ nȣe лiвepъ niчї *aкoлo*; къчї *ȣn mediкȣ̆* (fisiчinȣ) tpeвȣe sъ înfъџiшeze o dinлomъ кa sъ fie pекȣnoskȣtȣ̆ кa *mediкȣ̆*. **Nȣmaї în епока** копiлъpieї a oamenilopȣ̆ шi în stapea лopȣ̆ вapвapъ, a fostȣ̆ epiatȣ̆ tȣtȣлopȣ̆ кa sъ fie doктopї, пpeкȣmȣ̆ este шi aкȣmȣ̆ în opientȣ̆. **Nȣmaї ла** Eџintenїї antiчї a nȣtȣtȣ̆ fi *oвiчeiȣ̆ de esnȣnea* пe воlnaвї кȣ natȣ afapъ în ȣliџъ шi întpeвъ пe opї-че tpeкъtopȣ̆ dакъ *кȣnoaшte «вр'ȣn леак ла воала пъtimaшȣлȣї»*.— Zeȣ̆. e timnȣлȣ̆ кa sъ înveteazъ aкȣmȣ̆ шi ла noї кȣ totȣлȣ̆ doкtopiџeлe dȣne ла maхалале кȣ npaȣpiле лopȣ̆ de apџintȣ вiȣ̆ totȣ̆-d'aȣna în nȣmъpȣ̆ de 9, saȣ̆ кȣ *fȣmȣpiле лopȣ̆ mepкȣpiале*, кȣ кape otpъвeskȣ̆ oamenїї; e timnȣлȣ̆ къ ȣniї din кълȣгъpї sъ peînчепе a se oкȣna кȣ *mîntȣipea inimeї* кpeшtinilopȣ̆ кape sîntȣ̆ fpaџїї лopȣ̆, шi se înveteazъ a faче вizitele mediкале шi a skpie peџete кape sîntȣ̆ o snaimъ nentpȣ opї-чine кape ле чiteшte saȣ̆ maї вine кape ле гїчeшte aвia fiindȣ̆ nлine de гpeшeле; *e timnȣ̆ кîndȣ̆ шi* **пȣвлiкȣлȣ̆** nostpȣ din maхалале шi dȣne ла opaшe, sъ npiimeaskъ mode de Парisȣ̆ *nȣ nȣmaї în* îmвpъкъminte чi шi în **къȣtapea воlnaвiлopȣ̆ лopȣ̆**. **Dapȣ̆ шapлatani** mediкалї sъ'шї se *adȣкȣ̆ aminte къ* timnȣлȣ̆ вaгaвонџiлopȣ̆ *mediкалї кȣ a лopȣ̆* stpiгape пȣвлiкъ de «καλος ιατρός» a tpeкȣtȣ̆, împpeȣnъ кȣ falanгa шi кȣ алте каламitъџї пȣвлiче, къpopa Pomania a fostȣ̆ destȣлȣ̆ sȣnȣsъ maї 'nainte.

Mediчina noлiџieneaskъ (a statȣлȣї) tpeвȣe sъ îngpiжeaskъ шi a înfiinџa instiтȣte de вineфaчepї шi de foлoase пȣвлiче, пpeкȣmȣ̆ sîntȣ̆ snitалȣpї, asiле nentpȣ zmintiџї, asiле nentpȣ opfanї, кase de Вакчine (въpsatȣ̆), кase de edȣкaџiȣ nentpȣ копiї пъskȣџї opвi, saȣ̆ пъskȣџї sȣpzї шi mȣџї; въї пȣвлiче шi soчietъџї de aвstinenџъ de вȣȣтȣpї sniptoase ш. ч. л.— Despre toate aчeste вomȣ̆ вopвi întp'ȣnȣ̆ алтȣ̆ лoкȣ̆ maї пъ лapгȣ̆.

Tinъpitȣ̆ în Tinoгpafiea Колeџiȣлȣї Sf. Saba.